

Nr 314.

Av herr **Carlström m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 251, angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 251 till innevarande riksdag angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m. framläggas vissa förslag till stödåtgärder för bostadsbyggandet enligt i huvudsak de riktlinjer, som 1940 års byggnadskostnadssakkunniga föreslagit i sitt betänkande av den 29 januari 1941. I propositionen framlagda förslag gå i första hand ut på att de ökade räntekostnader, som uppstått under tiden efter krigsutbrottet 1939, skola avlyftas genom statssubvention, under det att övriga i sakkunnigebetänkandet diskuterade åtgärder till nedbringande av tomt-, material- och arbetskostnader endast diskussionsvis beröras i propositionen med antydning om att dessa problem på ett eller annat sätt måste lösas. I vad mån de i propositionen direkt föreslagna åtgärderna skola kunna leda till det mål, som uppställts, nämligen »att skapa betingelser för en efter den nuvarande hyresnivån avpassad bostadsproduktion av tillräcklig omfattning» (sid. 31 i prop.) står därför i vida fältet. Departementschefen synes vara medveten härom, då han i propositionen bland annat anför, att »kreditgivarnas räntespråk, kommunal och enskild tomtpolitik och företagarnas vinstanspråk kunna försvåra den nu åsyftade bostadsproduktionen om dessa parter icke villigt medverka till att i sin mån förbilliga byggnadskostnaderna. *Främst torde det dock komma att bero på materialleverantörerna och deras priser samt på byggnadsarbetarnas lönespråk, huruvida de förslag, som i denna proposition föreläggas riksdagen, skola leda till en mycket omfattande eller helt ringa nyproduktion av bostäder.*» (Kurs. av oss.)

För vår del befara vi att det program, departementschefen uppställt, inte kommer att kunna förverkligas, men vi vilja icke motsätta oss att ett försök efter de skisserade linjerna göres, då det ju uppenbarligen är angeläget att på något sätt söka komma ur stagnationen på byggnadsmarknaden med därav befarad bostadsbrist och hotande arbetslöshet. Vi kunna emellertid icke undgå att framhålla, att det tillärnade subventionssystemet kan komma att medföra icke önskvärda rubbningar på byggnadsmarknaden då en återgång till normala förhållanden skall ske, vilka kunna leda fram till ett sådant tillstånd, att allt byggande utan statssubvention avmattas, varav följer att bostadsbeståndet för sådana kategorier av vårt folk, som ej kunna påräkna subvention för uppförande och underhåll av byggnaderna, så småningom kommer att helt förfalla. I det långa loppet kan man icke gå fram

efter minsta motståndets lag och över hela linjen tillgripa statssubvention för byggnadsverksamheten. Man måste även i detta fall räkna med det jämviktsläge, som betingas av de ekonomiska möjligheternas lag. Ett bekräftande av den nu föreslagna vägen bör sålunda, även om denna utväg måste tillgripas under rådande kris, ske med den varsamhet, som betingas av här framförda synpunkter, och icke få prejudicerande karaktär för normala tider.

Från dessa allmänna reflexioner över det förcliggande förslagets mera positiva del övergå vi nu till *byggnadsproblemet på landsbygden*. Då från tre av de större riksdagspartiernas sida 1939 motionerades om utredning angående nedbringandet av landsbygdens och i synnerhet jordbrukets byggnadskostnader och samma riksdag biföll detta krav, hoppades landsbygdens och jordbrukets befolkning att en utredning med det snaraste skulle komma till stånd, som anvisade möjligheter att komma ur det ohållbara läge, vari dessa byggnadsfrågor befunno sig. Redan under behandlingen av frågan inom utskotten och i kamrarna visade sig emellertid att man från visst håll inte var vidare angelägen om en sådan utredning, trots att alla de tillfrågade myndigheterna och organisationerna tillstyrkt en sådan. Belysande för läget var, att det till andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i ärendet fogades en reservation, i vilken hemställdes att viss del av motiveringen måtte utgå. Denna del hade följande lydelse: »De i motionerna framförda önskemålen om tillförsäkrande av större frihet åt landsbygdens byggnadsföretagare att obehindrat använda utanför den organiserade arbetarrörelsen stående arbetskraft kunna givetvis även i detta sammanhang upptagas till prövning.» Efter en debatt i kamrarna, varunder tydligen ådagalades hur känslig man var på ifrågavarande håll för allt vidrörande av byggnadsarbetarnas löner, blev hela motiveringen struken och beslutet kom att stå naket i riksdagens skrivelse. Någon utredning har emellertid ej kommit till stånd förrän 1940 års byggnadskostnadssakkunniga tillsattes. Då deras uppdrag i första hand föranleddes av den bostadsbrist inom städer och samhällen samt den arbetslöshet inom byggnadsfacket, som krisen utlöser, synes landsbygdens byggnadsproblem även efter denna utredning befinna sig i ett mycket oklart läge.

Vi ha härmed ingalunda sagt att icke de sakkunniga ägnat intresse åt saken eller att de skulle ha saknat lust att angripa ämnet. Tvärtom! Även lönefrågan har utan ängsligt kringgående tagits upp till behandling. Beträffande den springande punkten om ackordsprissystemet förklaras emellertid, att det »icke varit möjligt för de sakkunniga att på den korta tid, som stått till deras förfogande, få utarbetat en provisorisk ackordslista för landsbygdens förhållanden». Detta förstå vi mer än väl. Problemet om landsbygdens byggnadsförhållanden är överhuvudtaget av en särdeles svårlöst karaktär eftersom det inbegriper den gamla frågan om »land och stad», vilken alltjämt uppställer sig då det gäller inkomststandard, vanor och levnadssätt, bytes-

möjligheter av varor och tjänstbarheter m. m. De vällovliga strävanden, som nu pågå för att söka utjämna förhållandena härvidlag mellan landsbygdens och de tätbebyggda orternas befolkning, äro visserligen värda allt erkännande, men detta får ej ske på det sättet att städernas högre löner ensidigt tillämpas för vissa arbetaregrupper på landsbygden, under det att andra grupper stå kvar på en mycket lägre lönestandard. Detta kan icke leda till något annat än *antingen* betydligt höjda livsmedelspriser *eller* landsbygdens avfolkning i ännu högre grad än hittills. Något *tredje* gives ej.

Det måste därför anses vara ett i högsta grad angeläget spörsmål för statsmakterna att söka klargöra efter vilka linjer man här vill gå fram. Det förut-sattes nu, att byggnadsarbetarnas årsinkomster icke få understiga ett som skäligt ansett belopp, även om de endast ha arbete halva året. Det befinnes därför nödvändigt att om lönekraven skola sänkas utsträcka arbetstiden över hela året. Frågan är då hur det skall sörjas för att småbrukets och bonde-jordbrukets innehavare, vilka numera i regel ej kunna tjäna något under vintermånaderna med körslor och extra arbeten, skola få full ersättning för den tid de icke ha något lönande arbete. Samma fråga kan man ställa för skogsarbetarna, sockerbruksarbetarna, vägarbetarna och för många andra säsongsarbetares del. En strängt genomförd specialisering med upp-rätthållande av arbetsmonopol inom de olika yrkena är oförenlig med lands-bygdens naturliga förutsättningar. Ett sådant system måste leda till partiell arbetslöshet i betydande omfattning.

Vi inse visserligen det önskvärda i att byggnadsarbetena kunna utsträckas över så lång tid av året som möjligt, men vi kunna därför icke gå med på att vissa kategorier av samhällsmedlemmar skola ha ovillkorlig rätt att kräva kompensation för uteblivet arbete mer än andra. Innan byggnadsarbetarnas organisationer från städer och samhällen började tränga ut till landsbygden med sina krav, var förhållandet därute sådant, att byggnadsarbetarna väl kommo överens med bygdens »vanor» och liksom andra under vissa tider av året, då arbete i facket saknades, sökte sig tillfälliga förtjänster. Inom vissa områden på landet förekommer f. ö. allt fortfarande denna ordning, utan att arbetarna känna sig på något sätt missgynnade jämfört med ortens folk i övrigt.

Hur läget har blivit med nuvarande materialkostnader och sedan städernas och samhällenas ackordsprislistor för byggnadsarbete kommit i tillämpning, vilja vi belysa med ett exempel från i år i närheten av en stad i mellansverige. Det gäller en ladugårdsbyggnad på en gård med 80 hektar öppen jord och en kreatursbesättning av omkring 80 kor jämte dragare. Lägsta anbudet som förelagts gårdens ägare går på etthundrasjuttiotretusen (173 000) kronor ex-klusive visst byggnadsvirke. Arrendesumman för gården är sextusen (6 000) kronor. Om en dylik utveckling får fortgå ohämmad, är det inte svårt att förstå vilka livsmedelspriser som jordbrukets befolkning måste kräva för att nå jämlikhet i inkomster. Departementschefens konstaterande på sid. 58 i

propositionen, att »det framgår av såväl byggnadskostnadssakkunnigas utredning som av ett stort antal av remissvaren, att kostnaderna för jordbrukets bebyggande anses stå i dålig proportion till den avkastning jordbruket kan ge», är utan tvivel riktigt.

Man kan därför från landsbygdens synpunkt icke nöja sig med några till intet förpliktande uttalanden och förhoppningar från statsmakternas sida på denna punkt. Statsministern har i annat sammanhang förklarat, att regeringen är beredd »att vid alla tillfällen hävda samhällsintresset och samhällssolidariteten mot enskilda grupper». Att landsbygdens prissystem och naturliga arbetsordning inte spränges sönder är utan tvivel ett samhällsintresse av första ordning. Utan dröjsmål böra därför strävandena att på detta område bringa klarhet och rättelse fullföljas.

Då vi nu uppehållit oss främst vid frågan om arbetslönerna och den ofrihet att ordna byggnadsfrågan, som landsbygden nu mer och mer utsättes för, hindrar detta inte att vi också ha blicken öppen för att även materialprisen måste bringas ned, om någon verklig förbättring skall kunna ske. Denna fråga var också föremål för en ingående diskussion i 1939 års motioner om utredning. Ej heller på detta område synas ha skett några mera ingående undersökningar. Det torde emellertid vara allmänt känt att det ifråga om vissa byggnadsmaterialier råder en viss förtrustning från firmornas sida, som leder till orimlig varufördyring.

I likhet med byggnadskostnadssakkunniga och de myndigheter, till vilka förslaget remitterats, hålla vi före, att en effektiv rådgivning i byggnadsfrågor på landsbygden är nödvändig. Olika meningar råda emellertid om hur denna verksamhet skall organiseras och en utredning därom har ställts i utsikt. Enligt vår mening bör resultatet av denna undersökning föreläggas riksdagen och anslagsbehovet i samband därmed prövas.

Vi finna det vidare nödvändigt att med utgångspunkt från de i propositionen konstaterade förhållandena i avseende på jordbrukets byggnadsfrågor i övrigt påyrka att en fortsatt speciell utredning om lantbrukets byggnadskostnader sättes i gång. Vi bortse ingalunda från svårigheterna att här genom statsmakternas ingripande komma fram till positiva resultat, men då verkliga samhällsintressen det kräver, måste enskilda särintressen få vika för allmännyttan. Detta är icke enbart ett jordbruksintresse utan i lika hög grad ett villkor för att livsmedel i behörig omfattning och till rimliga priser skola kunna ställas till konsumenternas förfogande genom utnyttjande av det egna landets tillgångar av såväl jord som arbetskraft.

Med hänvisning till vad vi sålunda anfört hemställa vi,

att riksdagen vid behandling av proposition 251 måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om fortsatt utredning rörande jordbrukets byggnadskostnader med anknytning till de av 1940 års byggnadskostnadssakkunniga skisserade lin-

jerna, så att dessa måtte kunna leda till positiva åtgärder, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna förnyade utredning kan leda.

Stockholm den 28 maj 1941.

Oscar Carlström.

Wald. Svensson.

And. Hilding.

Carl Björling.

Joh. Nilson.

Rudolf Boman.

R. Barnekow.

*Alfr. Nilsson,
Steneberg.*

O. E. Sandberg.

*Per A. Johnsson,
Kastanjegården.*
